

НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ ФИЛОЗОФСКОГ ФАКУЛТЕТА УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ

На седници Наставно-научног већа Филозофског факултета Универзитета у Београду, одржаној 24. септембра 2026. године именована је комисија за оцену докторске дисертације под називом „Школа као заједница која учи из перспективе културно-историјске теорије делатности”, докторанткиње Селене Врачар. Након прегледа докторске дисертације, подносимо следећи извештај.

ИЗВЕШТАЈ КОМИСИЈЕ ЗА ОЦЕНУ ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ

Основне информације о кандидаткињи

Селена (Ненад) Врачар рођена је 14.10.1993. године у Београду, где је завршила основну школу и Трећу београдску гимназију. Основне академске студије психологије уписала је 2012. године на Филозофском факултету Универзитета у Београду, а завршила их је 2016. године, с просечном оценом 9,26. Мастер академске студије на студијском програму Психологија, уписала је 2016. године, такође на Филозофском факултету у Београду, а завршила их је 2017. године, с просечном оценом 9,67. Мастер рад, под насловом „Педагошко лидерство из угла директора школа”, одбранила је 14.11.2017. године, стекавши звање мастер психолог. Исте године уписана је на прву годину докторских студија на Одељењу за психологију Филозофског факултета у Београду.

У периоду 2017-2019. године радила је као психолог у Приватној основној школи и гимназији „Владислав Петковић Дис“ у Београду.

Од 2019. до 2022. године радила је као образовни саветник - психолог и као сарадник за наставу и учење, у едукативној установи „LINK group” из Београда, која се бави професионалном едукацијом и сертификацијом у области информационих технологија. У оквиру поменуте установе била је додатно ангажована као руководиоца Програма личног развоја (Personal Development Program). На Институту за модерно образовање у оквиру „LINK group” одржала је неколико предавања по позиву.

У Заводу за вредновање квалитета образовања и васпитања у Београду 2016. године, била је сарадник радне групе за креирање образовних стандарда за крај основног образовања (Први и други страни језик), и учествовала је у активностима завршног испита, у сегменту контроле квалитета оцењивања тестова.

У Центру за интеграцију младих била је ангажована на позицији теренског сарадника у сегментима редовне подршке и подршке у учењу. У оквиру Центра за развој каријере учествовала је у пројекту „Шта је бруцошима потребно“ – креирање и извођење радионица на теме: „Технике ефикасног учења“, „Изазови презентовања на усменом испиту“ и „Писање семинарских радова“.

Радила је и као лични пратилац дечаку са потребом за додатном подршком у току похађања четвртог разреда, у Основној школи „Драган Лукић“ у Београду.

У периоду 2016-17. била је и координатор „Mind the Mind” пројекта, намењеног средњошколцима, који се бави борбом против стигме менталних поремећаја.

Била је ангажована и као тренер за волонтере кампање „Better Together”, која се

бави дискриминацијом мањинских група. Волонтирала је и у пројекту „Срушимо зидове 2 - Подршка деци без родитељског старања“, Друштва пријатеља деце Србије.

У периоду 2016-2017. године била је ангажована као демонстратор на предметима Психологија учења и наставе и Психолошке основе образовних политика, на Филозофском факултету у Београду. Током овог периода била је и демонстратор на Факултету безбедности у Београду, на предметима Психологија и Социјална психологија.

Од 2018. године као докторанд ангажована је у настави на Филозофском факултету у Београду, на следећим предметима: Увод у психологију образовања, Психологија учења и наставе, Психолошке основе образовне политике, Комуникацијске вештине и Интеркултурално образовање.

Од 2019. године као асистент ради на предметима из области педагошке психологије на Департману за психологију, Факултета за медије и комуникацију, Универзитета Сингидунум. До сада је била члан десет комисија за одбрану нацрта мастер рада и седам комисија за одбрану мастер рада.

Од 2022. године кандидаткиња је члан Тима за израду Теста читалачке писмености за пријемни испит на Департману за психологију, Факултета за медије и комуникације, Универзитета Сингидунум.

Кроз досадашњи научно-истраживачки рад, кандидаткиња је објавила пет научних радова, од тога четири рада у међународном часопису (M23) и један рад у националном часопису међународног значаја (M24). Кандидаткиња је имала 35 излагања на научним скуповима, од тога, два саопштења са међународног скупа штампана у целини (M33), 27 саопштења са међународних скупова штампаних у изводу (M34) и шест саопштења са скупа националног значаја штампана у изводу (M64).

Кандидаткиња је била укључена у реализацију следећих пројеката:

- Building Together: Redefining Baukultur through Children's and Youths' Perspectives by Developing a Gamified Toolbox, a Research-Based Handbook, and an Educational BauKulturLab; број пројекта 226561; Швајцарска национална научна фондација (SNSF), Национални истраживачки програм NRP 81 „Baukultur“; 2026.
- RELATE - leaRning Elsewhere, LeArning oTherwisE – Architecture and Urban Planning – An outside curriculum. Building neighbourhood curriculum through a gaming approach; број пројекта 7726555; Фонд за науку Републике Србије, позив ИДЕЈЕ; 2024-2025.
- PeerCo: Empowering Secondary students Against Social Media-caused Distortion through Collaboration; број пројекта 2024-1-ES01-KA220-SCH-000244626; Национални центар за таленте; 2024-2026.
- Global-Digital Literacy Opposing Big Errors (GLOBE); број пројекта 2021-1-ES01-KA220-SCH-000027716; Институт за модерно образовање; 2021-2024.
- The Art of De-biasing (dBias); број пројекта 2020-1-UK01-KA204-078905; Институт за модерно образовање; 2020-2023.
- Квалитетније и праведније учење на даљину; Група МОСТ, Национална асоцијација родитеља и наставника Србије и Фонд за отворено друштво; 2020-2021.

- Aflatoun – Boosting social inclusion through targeted action; број пројекта 2021-1-SC01-KA220-SCH-000024115; Помоћ деци; 2022.
- Човек и друштво у време кризе; Филозофски факултет, Универзитета у Београду; 2021-2022.
- „Дијалог промена“ Програм подршке истраживачима; Београдска отворена школа; 2022.
- Међународна евалуациона студија образовних постигнућа ученика (ПИСА); Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања; 2021-2022.

Кандидаткиња је од 2022. године рецензент за часопис Психолошка истраживања.

Члан је Секције универзитетских наставника психологије образовања (СУНПО) при Друштву психолога Србије.

Основни подаци о дисертацији

Докторска дисертација Селене Врачар састоји се од седам поглавља, списка литературе и осам прилога. Она садржи 474 страна, од чега 434 странице основног текста. Списак коришћене литературе садржи 144 библиографске јединице. Текст обухвата две слике.

Предмет и циљ дисертације

Предмет емпиријског истраживања у докторској дисертацији Селене Врачар јесте остваривање димензија школе као заједнице која учи у делатности једне основне школе. Кандидаткиња их сагледава кроз односе међу елементима система делатности који их посредују, кроз контрадикције које их прате у свакодневној пракси и кроз историјски развој затеченог модела рада.

Овај феномен кандидаткиња проучава полазећи од културно-историјске теорије делатности, у оквиру које се ослања на модел система делатности хелсиншке школе (Engeström, 1987, 2001). Тај модел доводи у везу са OECD нормативним Интегративним оквиром школе као заједнице која учи (Kools & Stoll, 2016). Док Интегративни оквир димензије школе као заједнице која учи поставља као пожељна својства школе, кандидаткиња их разуме као међусобно посредоване елементе једног система. Тако се уместо питања да ли школа поседује одређена својства отвара питање како се она у пракси остварују, које их напетости прате и како је историјски дошло до затеченог односа међу њима. Ова студија настоји да превазиђе проучавање изолованих елемената школе и процеса који се у њој одвијају, као и приступ који школске актере посматра изоловано. Како је осмишљено истраживање подразумевало дубинско сагледавање система школе, узорак је ограничен на једну школу.

Кандидаткиња из Интегративног оквира издваја четири димензије и повезује их са елементима система делатности. Дељену мисију и визију усмерену на учење ученика разматра у односу на објекат делатности. Заједничку и координисану активност актера разматра као поделу рада. Међуљудске односе, који у Интегративном оквиру нису издвојени као посебна димензија, разматра као правило система, ослањајући се на друге типологије. Праксу самовредновања, као механизам за прикупљање и размену знања, разматра као инструмент праћења и вредновања сопственог рада. Ово повезивање

кандидаткиња третира као полазну аналитичку претпоставку чија је применљивост и сама предмет испитивања.

Историичност, као једно од темељних начела теорије делатности (Engeström, 1987, 2001), у студији добија посебну тежину. Период теренског рада поклопио се са доласком новог директора, после дугогодишњег мандата претходне директорке и кризног периода у коме је школом руководила в. д. директорка. Због тога је разумевање актуелног функционисања система захтевало пажљиву и обухватну реконструкцију његовог историјског развоја.

Циљ истраживања био је да се, на примеру једне основне школе, сагледа како се димензије школе као заједнице која учи остварују у делатности школе: како их посредују елементи система делатности и односи међу њима, какве их контрадикције прате у свакодневној пракси и како је историјски дошло до затечене конфигурације система. Питања која су водила емпиријско истраживање у докторској дисертацији била су: (1) Шта је објекат делатности школе и у каквом је односу са формално артикулисаном мисијом и визијом школе? (2) Како су надлежности распоређене међу позицијама у систему и како та подела рада посредује заједничку и координисану активност школских актера? (3) Које норме уређују међуљудске односе у колективу и какву улогу имају у репродукцији делатности? (4) Који инструменти посредују праћење и вредновање сопственог рада школе и у којој мери посредују преиспитивање делатности? (5) Како је историјски обликована затечена конфигурација система, односно кроз које се трансформације објекта и односа међу елементима система развијала? (6) Које се контрадикције, унутар система и у односу са суседним системима делатности, могу идентификовати?

Истраживачке хипотезе

Према прегледу литературе, изостају студије које обухватају целу школу као заједницу и њеном функционисању приступају из угла културно-историјске теорије делатности. Истраживање је стога експлоративно, а школи се приступа етнографски, као студији случаја, па формулисање прецизних хипотеза није смислено. Кандидаткиња је ипак кренула од следећих претпоставки, заснованих на културно-историјској теорији делатности, Интегративном оквиру школе као заједнице која учи, прегледу нормативног оквира рада школа у Србији и досадашњим емпиријским налазима:

1. димензије које одређују школу као заједницу која учи биће у конкретној школи присутне, макар у зачетку. Образовни систем Србије није експлицитно оријентисан ка школи као заједници која учи, али су све димензије Интегративног оквира у извесној мери подржане законом и пратећим правилницима;
2. димензије школе као заједнице која учи биће међусобно повезане, а ту повезаност биће могуће мапирати у конкретној школи. Ова претпоставка произлази из епистемолошке компатибилности два оквира. Оба су системска и почивају на идеји да различите димензије, односно елементи система, у свом садејству доприносе остваривању школе као заједнице која учи. Према начелу дијалектичности, ниједан елемент система не може се разумети независно од других елемената који учествују у његовом одређењу. Зато се очекује да ће се дељена мисија, подела рада, међуљудски односи и самовредновање показати као међусобно посредовани, а не као независна својства школе;

3. модел система делатности помоћи ће у разумевању међуодноса димензија које чине заједницу која учи у конкретnoj школи. Уместо да се само констатује да је нека димензија слабије развијена, модел омогућава да се мапирају односи међу елементима система који ту слабију развијеност производе;
4. у систему школе постојаће контрадикције различитих нивоа, које истовремено представљају простор за њено даље унапређење. Кандидаткиња, у складу са једним од основних принципа културно-историјске теорије делатности контрадикције схвата као структурне напетости које покрећу развој система. Отуда полази од тога да се места рањивости система могу разумети и као места за унапређење. Контрадикције ће се препознавати посредно, кроз њихове манифестације у говорној и материјалној пракси актера;
5. постојаће контрадикције са суседним системима које отежавају остваривање школе као заједнице која учи. Ова претпоставка ослања се на налаз прегледа нормативног оквира као и на схватање кватернарних контрадикција као места на коме шире друштвене напетости посредују локалне праксе школе.

Кратак опис садржаја дисертације

Докторска дисертација кандидаткиње Селене Врачар садржи седам поглавља, списак коришћене литературе и прилоге.

У првом поглављу, *Концепт заједнице која учи у школском контексту*, кандидаткиња уводи и теоријски одређује феномен који је предмет дисертације. Поглавље почиње образложењем зашто школу треба проучавати као систем и наставља се приказом историјског развоја истраживања која приступају проучавању школа у целиности, као системима. Покрет ефективних школа први је узео школу у целини за јединицу анализе, али је карактеристике добре школе посматрао категоријално и униформно. Теорије система као алтернативни приступ системском проучавању школа померају фокус са појединачних карактеристика на њихово специфично деловање у различитим школским контекстима и на њихове међусобне интеракције. Тиме се, како кандидаткиња показује, питање да ли школа поседује одређене карактеристике замењује питањем како се оне у пракси остварују. Потом следи термилошко разграничење. Кандидаткиња приказује концептуализације различитих аутора и указује на недоследну употребу сродних појмова. Разграничава појмове организације која учи, заједнице учења и професионалне заједнице учења. Опредељује се за термин *заједница* у приступу системског проучавања школе, уз образложење да он уважава афективну димензију, а не негира когнитивну. Као основни оквир рада кандидаткиња бира Интегративни оквир школе као заједнице која учи и приказује његових седам димензија. Ослањајући се и на критеријуме других аутора, формулише радну дефиницију. Према њој, школа као заједница која учи јесте школа са развијеним добрим међуљудским односима, која планирано и координисано делује у интересу ученика, вођена заједничком мисијом и визијом, и која пролази кроз циклусе самовредновања и самоунапређења. Поглавље се завршава прегледом истраживања о ефектима успостављања школа као заједница које уче. Кандидаткиња указује да је, упркос обиљу литературе која заговара овај концепт, емпиријска потврда његових ефеката оскудна. Тај недостатак тумачи сложеност и недовољном одређеношћу концепта, ретким реформама које су са њим усклађене и потребом за методолошким оквиром који школи приступа као систему.

У другом поглављу, *Нови-стари начин да приђемо школама као заједницама које уче: културно-историјска теорија делатности*, кандидаткиња уводи теоријско-методолошки оквир дисертације. Поглавље почиње аргументом да проучавање школе као заједнице која учи захтева приступ који фокус помера са појединца на школу као систем. Као такав приступ кандидаткиња предлаже културно-историјску теорију делатности. Затим приказује основне поставке теорије. Теорија почива на наслеђу дијалектичког и историјског материјализма и схвата се пре као метатеоријски оквир него као посебна психолошка теорија. Кандидаткиња приказује развој теорије кроз три генерације, од идеје посредовања код Виготског, преко колективне делатности као јединице анализе, до мреже међусобно повезаних система делатности у хелсиншкој школи. У прегледу примене теорије у истраживањима показује да је она коришћена за проучавање различитих феномена у области образовања: технологије као посредника наставе, вршњачке сарадње, рада школских тимова, формативног оцењивања и професионалног развоја наставника. Истовремено указује да изостају студије које из угла ове теорије обухватају целу школу као заједницу, као и радови који проверавају како нормативно одређење школе као заједнице која учи функционише у пракси. Поглавље се завршава аргументима за избор теорије као метатеоријског оквира. Кандидаткиња посебно образлаже епистемолошку компатибилност теорије делатности и концепта школе као заједнице која учи. Оба приступа су системска и усмерена на унапређење праксе, али теорија делатности, за разлику од концепта заједнице која учи, нуди и објашњење промене. Такође омогућава да се уместо констатовања слабије развијености неке димензије мапирају односи међу елементима који ту слабију развијеност производе.

У трећем поглављу, *Контекст истраживања*, кандидаткиња смешта студију у образовни контекст Србије. Поглавље почиње прегледом реформских процеса у образовању од деведесетих година. Реформе започете почетком 21. века кандидаткиња одређује као начелно блиске овом концепту. Оне почивају на децентрализацији, демократизацији и унапређењу квалитета кроз стандардизацију, развој система спољашњег и унутрашњег вредновања, подршку професионалном развоју и формирање школских тимова. У другом делу поглавља кандидаткиња даје приказ прегледа нормативног оквира рада школе, односно закона и пратећих правилника, у односу на димензије Интегративног модела. Показује да образовни систем није експлицитно оријентисан ка школи као заједници која учи, али да су све димензије модела на декларативном нивоу у извесној мери подржане.

У четвртном поглављу, *Предмет и циљеви истраживања*, кандидаткиња одређује предмет студије, формулише истраживачки циљ, истраживачка питања и хипотезе. Предмет истраживања одређује као феномен школе као заједнице која учи, проучаван из перспективе културно-историјске теорије делатности, при чему се школа у целини узима за јединицу анализе. Нормативни Интегративни оквир доводи у везу са теоријом делатности, која има аналитички потенцијал да димензије заједнице која учи сагледа као међусобно посредоване елементе једног система. Из модела издваја четири димензије и повезује их са елементима система делатности. Главни циљ студије јесте да се, на примеру једне основне школе, сагледа како се димензије школе као заједнице која учи остварују у делатности школе, како их посредују елементи система, какве их контрадикције прате и како је историјски дошло до затечене конфигурације система. Из циља кандидаткиња изводи шест истраживачких питања, која се односе на објекат делатности, поделу рада, норме међуљудских односа, инструменте самовредновања,

историјско обликовање система и контрадикције унутар система и са суседним системима. Формулише и пет хипотеза.

У петом поглављу, *Методолошки оквир истраживања*, кандидаткиња описује истраживачки нацрт, поступак прикупљања и анализе података и сопствену позицију на терену. Поглавље почиње образложењем општег методолошког оквира. Полазећи од начела теорије делатности, кандидаткиња се опредељује за квалитативни приступ, а као метод бира етнографију. Етнографија омогућава улазак истраживача у заједницу и изградњу разумевања локалних значења, а јединица посматрања и анализе јесте један школски систем, проучаван као појединачни случај. Кључни критеријум избора школе била је њена спремност да учествује у истраживању. Учесници студије били су сви чланови колектива, односно 64 актера, а са двадесеторо је вођен завршни полуструктурисани интервју. Саговорнике за интервју кандидаткиња бира према чланству у тимовима повезаним са изабраним димензијама, дужини стажа и статусу наставника на замени. Теренски рад трајао је од средине марта до краја школске године, четири дана недељно. Корпус грађе од око 850 страница етнографских белешака и транскрипата интервјуа анализиран је рефлексивном тематском анализом, уз комбинацију дедуктивног и индуктивног приступа. Поглавље се завршава рефлексивном белешком о спроведеном истраживању.

Шесто поглавље, *Резултати истраживања*, организовано је у две аналитичке целине. Прва целина посвећена је историјском обликовању система делатности и обухвата два периода. У првом, периоду руковођења дугогодишње директорке, кандидаткиња реконструише како су се конституисали објекат делатности, норма рада, границе према суседним системима и расподела задужења, као и развојни пут самовредновања. Додатно, кандидаткиња прати тензије које су се у том моделу акумулирале. Други период и руковођење в. д. директорке, као истакнути догађај овог периода, анализиран је кроз промене које нови актер уноси у правила, инструменте, заједницу и поделу рада. Наведене промене доводе до секундарних контрадикција између елемената система, а што даље води конституисању колективног субјекта у активностима отпора. Активности отпора кандидаткиња интерпретира као активности које су биле усмерене на одбрану претходно успостављеног модела рада. Друга целина, посвећена актуелном функционисању система, структурисана је кроз питања која одговарају елементима система делатности: шта је сврха делатности, ко чини систем и ко шта ради, шта заједницу држи на окупу, чиме систем прати и вреднује свој рад и са ким је систем у односу. У оквиру ових питања разматрају се добробит ученика као мотив делатности и њен однос према формално артикулисаној мисији школе, рад стручних органа школе и Савета родитеља, норме „сарадње” и „заједништва”, самовредновање и школска документација као инструменти система, као и односи школе са родитељима, адвокатима које родитељи ангажују и просветном инспекцијом. Целина се завршава анализом периода доласка новог директора, изабраног из редова колектива, у ком се наслеђа оба историјска периода сусрећу са захтевом за очувањем континуитета модела рада. Поред системске анализе, кандидаткиња анализира и позиције појединих актера у подели рада (секретара, психолога, педагога, наставнице која напушта систем, наставника на замени и помоћне раднице) и прати како се системске контрадикције преламају кроз њих. Сваки одељак завршава се резимеом и закључцима, а налази су поткрепљени изводима из етнографских белешки и транскрипата интервјуа, одвојеним од аналитичких коментара кандидаткиње.

Седмо поглавље, *Завршна разматрања*, започиње сажетим приказом налаза о репродукцији и трансформацијама објекта у историјском развоју система. На њега се надовезује синтеза налаза о актуелном функционисању: о мотиву делатности и његовом односу према формално артикулисаој мисији школе, координисаном деловању, међуљудским односима, инструменту самовредновања и односима са суседним системима. Кључне контрадикције актуелног периода функционисања система кандидаткиња разматра у односу на контрадикције „наслеђене” из претходних периода. Један део поглавља посвећен је питању да ли се проучавани систем може описати као школа као заједница која учи. Кандидаткиња разматра три могућа одговора: у односу на ранији период, у односу на актуелни пресек и у односу на кретање система кроз време. Заступа трећи одговор и предлаже да се колективно деловање усмерено на очување раније развијеног модела рада одреди као циклус рестаурације, а систем као заједница која учи у кризном, привременом облику. На основу налаза студије, кандидаткиња предлаже преобликовање дефиниције школе као заједнице која учи, као делатности система чији је објекат њена сопствена делатност. Следе методолошка разматрања о доприносу етнографског дизајна идентификацији контрадикција, укључујући предлог две нове категорије дискурзивних манифестација контрадикција, поларизације и дискрепанције. Поглавље затим разматра домете и ограничења системске оријентације културно-историјске теорије делатности, у односу на критике које се тичу занемаривања индивидуалног и афективног аспекта, одсуства предиктивне моћи и поједностављивања у графичким моделима. У делу о доприносима кандидаткиња издваја емпиријске доприносе, теоријске доприносе и допринос разматрању односа истраживања и праксе. Међу теоријским доприносима су циклус рестаурације, дијагностички корак који би претходио одлуци о интервенцији, питање других облика агенсности и критеријума бољитка трансформисане делатности, као и допуна концепта школе као заједнице која учи. Поглавље се завршава ограничењима студије: избором теоријског оквира, нетипичним стањем система у време теренског рада, ретроспективном реконструкцијом историјског развоја без приступа двома бившим директоркама и трајањем теренског рада.

Научни и практични допринос истраживања

Могуће је издвојити више научних доприноса докторске дисертације Селене Врачар. Пре свега, кандидаткиња проучава школу као заједницу која учи из перспективе културно-историјске теорије делатности. На тај начин овом феномену, који је у досадашњој литератури најчешће испитиван преко изолованих елемената школе или појединачних процеса, приступа системски – кроз односе и интеракције међу образовним актерима, инструментима, правилима и поделом рада, али и уважавајући шири контекст у којем се те интеракције одвијају. Дисертација тиме доприноси увођењу концепта школе као заједнице која учи у домаћи научни простор и пружа прве целовитије емпиријске увиде у овај феномен у контексту домаћег образовног система.

Значајан теоријски допринос представља предлог новог облика колективног деловања – циклуса рестаурације. Овај концепт произлази из анализе епистемичких активности у једном историјском периоду развоја школе. Кандидаткиња показује да систем може пролазити кроз исте епистемичке активности које карактеришу експанзивни циклус – преиспитивање, анализу, моделовање и имплементацију – при

чему моделовање није усмерено на развој новог модела делатности, већ на очување и поновно успостављање раније развијеног модела. Овај налаз проширује разумевање динамике трансформације система делатности и указује на значај разликовања развојних путева којима се системи могу кретати.

Дисертација, такође, показује да развијеност димензија школе као заједнице која учи није сврсисходно процењивати у једном временском пресеку, без увида у историјски развој школе. На основу тога кандидаткиња предлаже увођење дијагностичког корака који би претходио одлуци о интервенцији, а подразумевао би процену тачке циклуса у којој се систем налази и утврђивање врсте циклуса који се одвија. Налази дисертације истовремено отварају простор за преиспитивање појединих кључних поставки оквира школе као заједнице која учи, пре свега у погледу разумевања мотива делатности и односа међу њеним димензијама.

Посебан методолошки допринос представља предлог две нове манифестације – поларизације и дискрепанције – као допуне оквиру дискурзивних манифестација контрадикција. Кандидаткиња, поред тога, указује на значај теренског рада за идентификовање манифестација контрадикција и његове предности у односу на ослањање искључиво на интервју као технику прикупљања података. Оваквим приступом дисертација доприноси прецизнијем разумевању начина на које се контрадикције система испољавају у свакодневној школској пракси.

Дисертација скреће пажњу и на појаве које су у досадашњим истраживањима образовања остале недовољно препознате, попут улоге дугогодишњег руководиоца, наставника на замени и ненаставног особља у репродукцији објекта делатности. Тиме се проширује разумевање актера који учествују у одржавању и трансформисању система делатности школе, изван уобичајеног фокуса на формално препознате носиоце наставног и руководећег рада.

Богати увиди ове дисертације имају и значајан потенцијални практични допринос. Налази указују на одређена ограничења постојећег система обезбеђивања квалитета и истовремено отварају питање потребе за флексибилнијим приступом који би у већој мери уважавао различите начине на које школе прате, процењују и унапређују сопствени рад. Посебно је значајан допринос дисертације разумевању услова за успостављање трајнијег односа поверења између истраживача и практичара, што представља важан предуслов за квалитетнија истраживања и делотворније повезивање научних сазнања са образовном праксом.

Закључак

На основу анализе докторске дисертације Селене Врачар „Школа као заједница која учи из перспективе културно-историјске теорије делатности“, Комисија закључује да спроведено истраживање и написана дисертација показују висок ниво теоријских и методолошких компетенција кандидаткиње. Кандидаткиња је на целовит и аргументован начин повезала два теоријска оквира – концепт школе као заједнице која учи и културно-историјску теорију делатности – показујући њихову међусобну комплементарност и могућности заједничке примене у проучавању школског система. Спровела је дуготрајан етнографски рад на терену, а прикупљени емпиријски материјал анализирала поступно, систематично и рефлексивно. Историјску анализу развоја система повезала је са анализом његовог актуелног функционисања, што је омогућило дубље и

контекстуализовано тумачење добијених налаза.

Посебно је значајно што кандидаткиња јасно разликује закључке који непосредно произлазе из емпиријских налаза од теоријских и истраживачких импликација које на основу тих налаза предлаже. Истовремено, отворено и критички разматра ограничења спроведеног истраживања, као и ограничења примењеног теоријског оквира. На тај начин дисертација показује не само способност кандидаткиње да самостално спроведе сложено емпиријско истраживање, већ и њену способност за критичко преиспитивање теоријских поставки и сопственог истраживачког приступа.

Докторска дисертација Селене Врачар представља оригинално и самостално научно дело. Она на детаљан, систематичан и емпиријски утемељен начин истражује функционисање и развој школе као заједнице која учи, при чему нуди нове увиде у могућности примене и даље разраде културно-историјске теорије делатности. Истовремено, дисертација отвара питања од значаја за даља истраживања школе као заједнице која учи, као и за унапређивање образовне праксе и система обезбеђивања квалитета у домаћем контексту. Све наведено потврђује научну релевантност дисертације и њен допринос развоју истраживања у области образовања.

На основу свега наведеног, Комисија предлаже Наставно-научном већу Филозофског факултета Универзитета у Београду и Већу научних области Универзитета у Београду да прихвате позитиван реферат о завршеној докторској дисертацији Селене Врачар „Школа као заједница која учи из перспективе културно-историјске теорије делатности“ и одобре њену јавну одбрану.

У Београду, 30. септембра 2026. године.

Чланови комисије:

доц. др Оља Јовановић
Универзитет у Београду, Филозофски факултет

проф. др Биљана Станковић
Универзитет у Београду, Филозофски факултет

проф. др Наташа Симић
Универзитет у Београду, Филозофски факултет

проф. др Бојана Димитријевић
Универзитет у Крагујевцу, Факултет педагошких наука